

Irakaskuntza elebidunaren erronka: hiztun osoak egitea

Mahai-ingurua

IDIEDER, Arantxa
Moderatzailea

Mintzalariak:

DUFAU, Aines
IKAS Euskal Pedagogia Zentroko zuzendaria

BOURGOIN, Paskal
Euskal Haziak elkarteko lehendakaria

OURET, Marie Andrée
Biga Bai guraso elkartekoa

GOROSTIAGA, Hur
Seaska elkarteko zuzendaria

Ipar Euskal Herriko egoera soziala kontsideratuz, irakaskuntzaren erronka, euskara plazara ekartzeko biziki garrantzitsua da. Hizkuntza baten transmisioa, familia eta eskolari esker egiten da. Kondutan harturik, ingurumen soziala nagusiki frantsesa dela, euskal hiztun oso baten sortzea, euskara bizirik atxikitzeko eta garatzeko, ezinbestekoa da.

Euskaltzaindiak antolatu jardunaldi hauetan, argiki, euskararen aldeko politika eraginkor baten beharra senditu da. Euskararen geroa jokoan delarik, aterabideak atxemaiteko garaia da, eta erakaskuntzaren kasuan, erreallitate desberdinak konfrontatu dira.

Erronka horien ezagutzeko, 4 gomita ziren mahai inguruan. Alde batetik, IKAS, euskal pedagogia zentroko zuzendaria den Aines Dufau, eta bestetik 3 irakaskuntza mota desberdinetako ordezkariak. Eskola elebidunarentzat, eskola giristinoetan, *Euskal Haziak* elkarteko, lehendakaria den Paskal

Bourgoin, eta eskola publikoetan *Biga Bai* buraso elkarteko Marie Andrée Ouret. Eta irakaskuntza osoki euskaraz egiten duen *Seaska* elkarteko zuzendaria den Hur Gorostiaga.

Geroari buruz ordu da prestatuak izan gaitzen, erakunde publikoek haien ardurak hartu ditzaten

IKAS pedagogia zentroa materialgintzan berezitua da. Uztaritzen kokatua den egoitza berrian, dokumentazio zentro bat osatu dute, bereziki erakasleentzat antolatuak. Bestalde ere animazioak antolatzen dituzte (erakasle ala haurrei zuzenduak).

Hastapenetik *IKAS* egitura berezia izan da, 1959. urtean kultur elkarte gisa zen, Frantzian ez da holako beste egiturarik, eta azken 10 urte hauetan onartua izan da elkarte gisa. Traba batekin hasi da lanean *IKAS*, eta duela zombait urte *Euskararen Erakunde Publiko*arekin eta Hezkunde nazionalarekin, izenpetu dute hitzarmen bat, zerbitzu publiko bezala agertuz (4 urtero ebaluazio batekin).

2005etik hasi den kudeantza aldaketa positiboki ikusten du Aines Dufauk, *EEPk* Bordeleren lekua hartu baitu.

IKASek egiten duen lana euskararen garapenerako garrantzitsua da. Liburuak osoki pedagogikoak dira, kondutan harturik, liburuak frantses Hezkunde nazionalaren eremuan oinarritzen direla.

Erakasleentzat, euskaraz beharrezkoa duen materiala proposatzen dute, eta burasoentzat, liburuak disko batekin lagundurik eskaintzen. Diskoak, euskararen lotura zuzena ekartzen du haurrari edo burasoari. Euskara batuaz gain, xiberotarrei zuzendutako liburuen egitea beharrezkoa iduritzen zaie. Aines Dufauk azpimarratu duen bezala «ez da xiberotarraren promozionatzeko, baina eskolaren ikuspegitik loturaren atxikitze, inguramen hurbilaren eta eskolaren artean» eta hurbiltzen da «Iparraldeko batura».

Sorkuntzari ere, bere lekua egin nahi dio *IKASek*, nahiz sortzaile gutti diren. Sortzaileak izaiteko, irakurleak beharrezkoak dira «neke da irakurle egitea, eta irakurle izan behar dira idazleak (sortzaileak)».

IKASen kezka nagusia kualitatiboa gelditzen da. Garai batez egitura bereziak tratatzen baldin bazuen, gaur egun kualitatiboki mugatuak dira. Lehen mailako tresnak egiten dituzte, baina bigarren mailako ikastresnen egiteko ez dira gai.

Pedagogia zentroko buruak funtsezko inbertitze lana beharrezkoa dela azpimarratu du; «bada egiteko erakasleen formakuntzan, eta hori errana izan dugu, errepikatuko dugu, alimaleko ziloak badira, ez dugu pretentzio-nerik (...) eta hori ez da gure esku, zoritxarrez, unibertsitate eta Hezkunde nazionalaren artean bada zerbait egiteko, bestenez hankamotz gelditzen da IKAS» «geroari buruz ordu da prestatuak izan gaitezen, erakunde publikoek haien ardurak har ditzaten». IKAS pedagogia zentroa mugatua senditzen da, bere helburuak ezin bururaino eramanez.

Dudarik gabe, ama eskoletan imertsioa hedatu behar da

Ipar Euskal herrian, 200 eskola publiko dira, eta erdiak elebidun sailak eskaintzen ditu. Orotarat, 17.000 haur dira eskola publikoetan, eta 5.000 erakaskuntza elebidunean.

Marie Andrée Ouret-ek (*Biga Bai*) bere egituraren balorazio bat egin du, erungongo egoera aztertuz, emaitzak landuz, eta aterabideak proposatuz.

Lehen maila bukaeran (11 urtetan), kausitu behar duten maila, hizkuntzen europar erreferentziaren A2 mailakoa izan behar da, oro har lortzen duten maila. Baina *Biga Bai*en ustez, maila oso arrunta da, ulermenaren aldetik eta mintzairaren aldetik «erraiten ahal da elebidunetik (lehen maila) ez dutela euskara menperatzen, eta euskalduntze hori oso azalekoa gelditzen dela, gure iduriko».

Askotan, elebidunean ikasten duten ikasleak euskaraz ari ez diren familietako haurrak dira. Haurrak ez dira hizkuntzaz aski inguratuak. Lehen ondorio zuzena da haurrak ez duela euskara barneratzen. Baina bigarren ondorio bat bada, erakasleentzat, baldintza horietan euskara erakastea biziki zaila dela. Klase batean ikasleen maila arrunt desberdina da, eta denbora gutti euskara lantzeko.

Biga Bai buraso elkartearen ustez, murgiltze sistemak ama eskolan emaitza onak ekartzen ditu, eta maila falta horri aterabidea ekartzen dio «dudarik gabe hori (imertsioa) behar litaik hedatu».

Biga Baien kezketan, Aines Dufauk altxatu duen problematika berriz aurkitzen du. Kualitatiboki mugatuak dira, erakasle formakuntza faltagatik. «Erakasleak orain baino hobeki formatu behar dira, erakaste molde berezi horri (...). Haurren ama hizkuntza frantsesa delarik, euskararen erakastea, molde berezi batean egiten da».

Eskola elebidunean, bigarren mailan sartzerakoan, euskararen leku eskasa argia agertzen da. 18 kolegio publiko dira, eta 12 elebiduna eskaintzen dutenak. Bainan lehen mailatik bigarren mailara pasatzerakoan, %40ak elebidun saila uzten du. Ikasleen 10etatik 6 galtzen dira bigarren mailara sartzerakoan. «Burasoak beldurtzen dira, 3 oren gehiago euskararendako, lan zamagatik». Horrez gain, oren parekotasuna ez da errespetatzen kolegioetan (3 ordu euskaraz / 3 ordu historia geografia euskaraz), aste osoa kondutan harturik, euskaraz egiten diren kurtsoak, laurdena baino gutiagokoak dira, erdia izan beharko lukeelarik.

Haur kopurua elebidunean, bigarren mailan, zinez ttipia da, orotara, 15 kolegioetan, 6garrenean (12 urte) 200 haur dira bakarrik, eta administratiboki antolatzea zaila da. Bestalde, maila duten erakasleak falta dira, eta bereziki Ipar Euskal Herrian plantatuak izaiteko.

Lizoetan bada eskaintza gutti, 13 lizeotatik 3 dira elebiduna eskaintzen dutenak. 66 ikasle dira, bainan M.A. Ouretek azpimarratu nahi izan du, emaitza onak direla baxoan, nahiz eta euskararen maila ez den baloratua baxoa pasatzeko momentuan.

Eskola elebiduna publikoan ikasleen eta bereziki burasoen fidelizatzea eskas da. Lehen mailan, eredu elebiduna segitzen dutenak ainitz badira, bigarren mailan ainitz galtzen dira, euskara ikasleen bizirik desagerraraziz. Burasoen lekua garrantzitsua da hemen, euskara ez baita aski baloratua, gehientzat ez baita beharrezkoa. Ikuspegi hori aldatu behar da, burasoen dudak, edota arrangurak elkarrizketa bidez aldatuz. Horrez gain, ingurumen frantses huntan, euskara hiztun osoen sortze helburua ez du lortzen. *Biga*

Baiek azpimarratzen du «ez da aski oren euskaraz, erraiteko zinezko erakaskuntza elebiduna dela».

Biga Baien ustez, elebidun sailak behar du barnetik azkartu eta egituratu, ahal gehiagorekin.

«Herrialde hizkuntzetarako manatzen duen legedia, egokia ote da? Lege aldaketa bat beharrezkoa ote da? Eskaintza elebiduna eskola guzieri hedatu behar ote da?». Galdera horiekin bukatu zuen bere aurkezpena eta gogoeta M.A. Ouretek.

Zergatik balio du euskaraz mintzatzea eskolatik kanpo?

Euskal Haziak elkarte eta *Biga bai* elkarteen artean, problematika berdinak aurkitzen dira. «Eskola elebidunak euskal hiztun osoak sortzen ote ditu?» galderari ez du erantzunik atxeman oraindik eskola girstino elebidunetako burua den Paskal Bourgoinek.

Euskal Haziaken ikasleak 32 eskola, 10 kolegio, 3 lizeotan banatuak dira; 2.900 ikasle dira euskaraz eskolaturik direnak, eta eskolen erdia elebiduna da.

Hemen ere mugak argiak dira, klase elebidun baten sortzeko 3 baldintza beharrezkoak dira: zuzendariaren nahikeria, erakasleena eta, erran gabe doa, burasoena. *EEP*ren helburua, hiztun osoak sortzea da. *Euskal Haziak* elkartearen helburua, elebidun osoak sortzea, bi hizkuntzetan ber maila ekarriz. Bainan euskarak ez du leku ofizialik, eskola hauetan. Paskal Bourgoin: «ainitzetan bada gela elebidun bat, bainan ez du hortakotz erran nahi eskola elebiduna denik».

Hizkuntza politika baten beharra senditzen du elkarteak, hiztun osoak egiteko. Ez du bere burua gai ikusten, eskola elebidunaren emaitzak neurtzeko. Bestalde, A2 eredia (euskara maila neurtzeko) ez da sistema desberdinak konparatzeko, tresna hoberena. «Ez dakigu gure haurrak euskalduntzen dituen ala ez».

2 arazo nagusi azpimarratu nahi izan ditu Paskal Bourgoinek: burasoek hautatzen dute, haurrak elebidunean ala frantsesa hutsean uztea, eta etxetik hurbil izan behar da. Postu bat idekitzerakoan, frantsesa galtzen da, eta

horrek segidan eragile desberdinak blokatzen ditu. Erakasleen eskasa, eta formakuntza falta ere arazoetan sartzen du. «Eskaeratik eskaintzara pasa gaiten, sortu gelak, postuak galdu gabe».

Euskal Haziak elkarteko ordezkariak, galdera ainitzekin bukatu du bere hitz hartzea.

«Zergatik balio du euskaraz mintzatzea eskolatik kanpo?»; «Zergatik indar bat egin etxean, eskolan euskara ikasten baitu gure haurrak!» Eskola elebidunak ekartzen duen «ilusioa» agertzen da hemen. Bainan euskararen presentzia ttipi hori ez da aski hiztun osoak sortzeko. Hortan sartzen da euskararen lekua gure gizartean, eta baloratzearen beharra, izan ikasleen ikuspegitik ala burasoen ikuspegitik.

Josean Artzeren esaldia txarra da, euskaldunak kulpabilizatzen ditu. Euskaldunari medioak eman behar zaizkio euskara baliatzeko, euskararekin den kulpabilitate hori galtzeko

«Hizkuntza bat ez da galtzen / ez dakitenek ikasten ez dutelako, / dakitenek hitz egiten ez dutelako baizik». Euskaldun ainitzek erreferentzia gisa ikusten dugun esaldi horrek, *Seaskako* zuzendaria den Hur Gorostiagaren ustez, euskaldunon kontrako desbalorizazio sistema hori azkartzen du, gaur egun baliabideak falta baitira euskara biziartzeko. Ipar Euskal Herrian, ingurumena kasik osoki frantsesa da, telebista bezalako medio batek hori haundizki azkartzen du.

Hizkuntza politikaren bigarren fase batera pasa behar dela uste du Hur Gorostiagak, euskaldunen «bizi halabehar» hori hausteko. Ipar Euskal Herriko bi irratien egoera konparatu ditu «ohitu gira (...) Euskal Irratietako kazetari batek badu zinezko gaitasuna, bi hizkuntzetan egiteko, euskalduna da, *France Bleu*koa frantses hutsa izanen da, bainan Euskal Irratietakoa normala da, 3 aldiz guttiago pagatzea, baldintza duin batzu gaur egun errespetatzen ez direnak».

Euskara beti bigarren mailan gelditzen da, euskal hiztun osoak sortzea duelarik helburu *EEPk*, eta euskara plazara ekartzea, baliabideak oso murritzak dira.

Seaskako zuzendariak azpimarratu du, euskalgintza bidegurutze batean dela, ez da inoiz hain indartsua izan, gizarteak erakutsi du euskararekiko duen lotura, baita hautetsiek ere (instituzio baten beharra, legedia bat, euskara ofiziala). Euskalgintza azkarra da bai, bainan arnasik gabe.

Euskararen Erakunde Publikoaren errola azkartu behar da «ausardia behar dugu, Pariseren zain egon gabe, *EEP* bidelagun ukan behar dugu, ausardia hortan, diru banatzaile baino gehiago izan behar du». Euskalduntze «misioa» ez du beregain hartzen ahal *Seaskak*, geroz eta gehiago ikasle dira bai, bainan ahal guttiago.

Seaska federazioan 30 ikastola dira, 3.000 ikasle, eta ekitaldi ainitz (*Olenzero Park, Herri Urrats, Integrazio Batzordea*). 400 bat langilez osatu «enpres» horren barne 210 erakasle, urtero %6 ikasle gehiago direlarik.

Gaur egun ikastolak legez kanpokoak dira (*Fallox* legea dela medio), murgiltze eredia legez kanpoko da, ikastolak, eskola pribatuak dira, eta herriko etxearen nahikeriaren esku.

Seaskak ere euskararen balorazio falta senditzun du, ikastolan euskara ikasten da, bainan baxoa pasatzerakon, ingelesak balore haundiagoa du.

Hizkuntza politika aro berri baten alde joatera beharrezkoa da konplexurik gabe, euskara biziara nahi dutenen artean.

Euskara jalgi hadi plazara, euskaldunen nahikeria da bai, bainan bide hortan segituz gero, Ipar Euskal Herrian, euskarak indarra galduko du, eta euskaldunak hatsanturik geldituko dira.

Hizkuntza bat ez da ezer hiztunik gabe, bainan hiztunek, euskal ingurumen bat behar dute, «hizkuntza erkidego» bat. Burasoak frantsesak baldin badira, sail elebidunean den haurarentzat, euskara bere biziaren %25 barrik izanen da. Gilbert Dalgalian linguistak argiki erraiten du holakotan ez dela hiztun oso bat sortzen ahal.

Horregatik *Biga Bai* eta *Euskal Haziak* elkarteek ama eskolan imertsioa plantan ematea beharrezkoa ikusten dute. Bainan ingurumen frantsesa delarik, «imertsio oso» bat ez da inoiz imertsio osoa. Oreka bat sortzen duen

imertsioa da, irakaskuntza eta eskola ingurumena osoki euskalduna badu ere, %50, karrikako ingurumena, aktibitateena edota familiarrena frantses ingurumena da.

Euskararekiko balorazio lan azkar bat egin behar dela agertzen da hitzar-tze hauen ondotik. Euskara beti bigarren mailan gelditzen da, aukera bat edo exotismo bat, frantsesa sakratua delarik. Buraso batzuek haurrak elebi-dunetik, edo imertsiotik kentzen dituzte pentsatuz euskara dela arazoa. M.A. Ouretek buraso batzuen adibidea emaiten du «ene haurrak ez du ulertzen Matematika, eta hori euskaragatik».

Berriz ere euskararen balorazio falta argia da, eta buraso elkarteek, ezinbesteko lana dute egiteko. Euskara baloratu behar da, plazara ekarri behar da bai, baina frantsesaren «nagusitasun» tendentzia hori hautsi behar da. Ahantzi behar ez dena euskara gure hizkuntza dela, euskaldun egiten gaituena.

Ipar Euskal Herriko erakaskuntzaren inguruko elkarte eta zentroak gogotsu dira, baina Hur Gorostiagak dion bezala, gaur egun hizkuntza politikan brikolajea edo merke lana egiten da. Euskara ahulegia da, egitura bakotxa bere aldean gelditzeko, bereziki lege babesa falta delarik.